

Bančni izbrisi so bili napaka

Po varčevalcih zamrznjenih deviznih vlog zdaj lahko na povrnitev odvzetega premoženja upajo tudi IZBRISANI IMETNIKI OBVEZNIC PODRŽAVLJENIH BANK

IRENA FERLUGA

Slovenija na sodiščih v Evropi nima sreče. Potem ko je sodišče za človekove pravice predlani razsodilo, da mora država povrniti zamrznjene devizne vloge bosanskim in hrvaškim varčevalcem Ljubljanske banke, in ko je postalo jasno, da je bila cela vrsta državljanov, pripadnikov nekdanjih jugoslovanskih republik, v Sloveniji protizakonito izbrisanih iz državljske evidence, vse kaže, da bo tudi odločitev Sodišča EU, ki jo je pričakovati v dveh mesecih, v prid množici razlaščenec. Trije odmevni procesi, ki se že leta vlečejo na sodiščih.

Minuli teden objavljeno mnenje generalnega pravobranilca Sodišča EU je namreč potrdilo, kar organizirani razlaščeni imetniki obveznic bank, ki so jih "izgubili" ob sanaciji in podržavljenju bank decembra 2013, že ves čas skušajo dokazati. Da je bila namreč razlastitev v nasprotju z ustavo in nepotrebna. In tudi, da je bila Slovenija poskusni zajček v tem čudnaškem eksperimentu ne samo glede dolgo skrivane metodologije izračuna globine bančne luknje, ampak tudi glede načina njenega pokrivanja. Pod čigavo taktirko, tačas še ni mogoče razbrati, čeprav si zdaj Evropa umiva roke. Prave motive, zakaj je takratna slovenska oblast s predsednico vlade mag. Alenko Bratušek, finančnim ministrom Urošem Čuferjem in guvernerjem Banke Slovenije dr. Boštjanom Jazbecem pristala na pravno vprašljiv model sanacije (ali se zanj odločila?), akterji še skrivajo.

Namerno zastraševanje?

Izgovorom na grožnje z evropsko trojko, ki je takrat strašila ranljive države po Evropi, podkrepjena

z napadi finančnih trgov v obliki iz dneva v dan naraščajočih obrestnih mer za državne obveznice, kar je dražilo državno zadolževanje, nujno za potrebe javne porabe, danes nihče več ne verjame. Pa čeprav je zavedanje, da je slovenski narod še posebej dovzeten za permanentno vzdrževanje stanja strahu in občutka ogroženosti, živo še iz onih drugih časov.

Ddr. Tadej Kotnik, prvopodpisani pod pobudo za oceno ustavnosti leta 2013 spremenjenega Zakona o bančništvu, kar je omogočilo izbris imetnikov podrejenih obveznic bank, mnenje generalnega pravobranilca Sodišča EU pozdravlja. "Njegove sklepne predloge lahko povzamemo v treh točkah in v vseh treh so enaki stališču, ki smo ga Sodišču EU posredovali tudi razlaščeni vlagatelji. Prvič, sporočila Evropske komisije (EK) niso zavezujoči pravni akti, zato Sloveniji zaradi Sporočila EK o bančništvu ne bi bilo treba spreminjati Zakona o bančništvu. Drugič, tudi če kljub temu sledimo načelom tega sporočila in državne pomoči nasploh, ta ne terjajo popolne razlastitve brez nadomestila – niti delničarjev (lastnikov banke), kaj šele obvezničarjev (upnikov banke). In tretjič, za presojo, ali je konkreten način sanacije v Sloveniji pravno dopusten, so pristojna slovenska sodišča. Pravobranilec EU je podal stališče tudi o skladnosti Sporočila EK o bančništvu z dvema direktivama EU in ni zaznal nezdružljivosti. A te nezdružljivosti tudi razlaščeni vlagatelji nismo zatrjevali; če neki dokument ni zavezujoč, pač ne more kršiti direktive ali nekoga prisiliti v takšno kršitev," je bil prvi odziv Tadeja Kotnika minuli teden. Da so možnosti, da bi razlaščenci lahko dobili vr-

njeno odvzeto premoženje, velike, je splošno mnenje poznavalcev razmer. "Težava z dokazovanjem, da smo bili oškodovani, je zgolj v tem, da nam Banka Slovenije, tudi navkljub pravnomočnim odločbam informacijske pooblaščenke, krčevito odreka vpogled v cenitve, ki naj bi jeseni 2013 v vseh domačih bankah ugotovile skrajno slabše stanje od tistega, ki so ga te banke takrat objavile v uradnih poročilih, skladno z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP). Če bomo te cenitve dobili, z dokazovanjem oškodovanja ne bo večjih težav, saj v teh cenitvah izrecno piše, da so bile izdelane brez upoštevanja MSRP po navodilih Banke Slovenije in na omejenem vzorcu premoženja banke, ki jim ga je določila Banka Slovenije. V pravni državi takšni izračuni 'po želji' pač ne morejo biti veljavna podlaga za izbris," dodaja Tadej Kotnik.

Reševanje ali stečaj bank

Na nenavadno razhajanje v ocenah bančne luknje je marca 2014 v intervjuju za Večer opozoril nekdanji guverner Banke Slovenije dr. France Arhar in si nakopal veliko jeze odločevalcev. Kar za 1,5 milijarde evrov je bilo razlike v ocenah primanjkljaja kapitala v NLB dveh mednarodnih "neodvisnih" ocenjevalcev Rolanda Bergerja in Oliverja Wymana. Vtis, da je bilo treba bančno luknjo virtualno povečati in tako upravičiti podržavljenje bank, je živ še danes, le da prehaja v prepričanje, da je bilo res tako. Vendar številna opozorila, da to ni modro, celo podpisovanje peticije mnogih vidnih strokovnjakov, niso spremenila vladine namere.

Nekateri so še danes prepričani, da bi bile posledice stečaja bank

manjše od pet milijard evrov, ki jih je država injicirala v banke, ki jih zdaj namerava prodati – NKBM za simbolno ceno 250 milijonov evrov. Da, če bi šlo za realen stečaj in ne za virtualnega. A tu trčita dve posledici: sistemska in finančna.

Najpomembnejše vprašanje bi bilo, kako poplačati varčevalce bank, če bi vsi naenkrat hoteli dvigniti denar. Izkušnja s stečajem banke Lehman Brothers v ZDA daje tudi politikom v Evropi jasen odgovor: manjši stroški so z reševanjem bank, kot je sistemsko tveganje za celoten bančni sistem, če propade ena sama banka. Zamislimo si 15 milijard evrov državljskih depozitov v bankah v Sloveniji in še dobrih 5 milijard evrov vlog podjetij, kar je okoli 16 ali 17 milijard evrov, ki bi jih morale banke po logiki generalnega strahu izplačati varčevalcem. Če upoštevamo še posledice, ki so povezane s psihologijo običajnega človeka, s strahom, so stvari jasne. Finančne posledice morebitnega "tehničnega" stečaja bank bi bile, po mnenju zagovornikov te možnosti, manjše od vložnih 5,2 milijarde evrov. Prepričani so, da je bila decembrska sanacija 2013 izvedena v ihti, brez ustreznih cenitev, ki bi jih strokovno preverili, brez revizorsko potrjenih zaključnih računov bank in brez otvoritvenih bilanc, če so že bile banke potisnjene v tehnični stečaj.

Nezajamčeni depozitarji (z vlogami, višjimi od 100.000 evrov, ki jih ima približno en odstotek prebivalstva) in kreditorji bi izgubili vloge nad zajamčenim zneskom ali pa tudi ne, odvisno od višine stečajne mase.

Zastavlja se vprašanje, zakaj je država razlastila podrejenice in delničarje, v večini slovenske vlagatelje. V primeru stečaja bi namreč tudi tujci nosili breme bančnega zloma v Sloveniji, ne zgolj tisti, ki so slučajno imeli delnice ali podrejene obveznice, kar v skupnem znesku ne bi preseгло 100 milijonov evrov, enako kot drugi deležniki, seveda v skladu z vrstnim redom terjatev, ki je določen pri stečaju. Strošek države bi namreč bil v skladu z zakonodajo le pokritje zajamčenih vlog do 100.000 evrov, ne glede na to, ali bi šlo za vpogledne ali vezane vloge, depozite ali kredite, domače ali tuje deponente, obvezničarje ali delničarje. Obvezen strošek države bi bil zgolj razlika med zajamčenimi vlogami in izplenom iz stečaja,

če banke ne bi imele nikakršnega premoženja. Ker pa so ga imele, bi ga bilo mogoče velik del unovčiti takoj ob uvedbi morebitnega stečaja s prodajo terjatev drugim bankam, država pa bi, če bi ga zmanjkalo, zagotovila le del poročstva za zajamčene vloge.

S kom se so pogajali

Nasvetom, da bi bilo bolje, če bi vlada Alenke Bratušek bankam prepuščala, da same rešujejo svoje slabe terjatve, nihče ni prisluhnil. S kom v Bruslju se je vlada pogajala, kdo je pritiskal nanjo, da je sprejela tako eksperimentalen model sanacije bank?

"Naša vlada je prisegla 20. marca 2013. Situacija v državi in slovenskih bankah je bila katastrofalna. Vsi mediji, tudi Večer, so pisali o bankrotu države. Bonitetne ocene države so se zniževale iz dneva v dan, gospodarske rasti ni bilo, nasprotno, gospodarstvo se je skrčilo za kar pet odstotkov, brezposelnost je bila takrat že rekordna, cena zadolževanja države je preseгла magično mero sedem odstotkov, vsi so se spraševali, kdaj bo balonček počil. To so dejstva," najprej spomni mag. Alenka Bratušek.

"Takratni minister za finance je napovedal, da se bodo sanacijo bank in prve prenose na DUTB pričeli že junija 2013, saj je vsak dan podaljševanja finančne nestabilnosti pomenil veliko negotovost. Evropska komisija, ki je edina pristojna za odobritev državne pomoči, se s tem ni strinjala. Od vlade in Banke Slovenije so zahtevali angažiranje neodvisnih cenilcev za ponovno izvedbo stresnih testov in pregledov kakovosti aktive bank. Ocenam iz leta 2012, ki so jih pripravili na Banki Slovenije, niso zaupali, saj je bila ena banka (NLB) že deležna državne pomoči, potrebna pa je bila dodatna intervencija davkoplačevalskega denarja. In to ogromna količina davkoplačevalskega denarja. Pogoji za dodelitev soglasja za državno pomoč so bili javno znani: preden davkoplačevalci dajo en sam evro v sanacijo bank, morajo stroške sanacije nositi delničarji bank. Če je kapital v bankah negativen, tudi lastniki podrejenih obveznic. Zanimivo bi bilo videti seznam lastnikov teh obveznic in tudi datume posameznih transakcij. Kar nekaj je takšnih, ki so te obveznice kupovali, ko se je že vedelo,

kaj se bo z njimi zgodilo. In prav ti so danes najglasnejši.

Brez tega ukrepa bi morali davkoplačevalci dati v naše banke 600 milijonov evrov več denarja. 300 evrov na vsakega Slovenca. Seveda je danes, po bitki, enostavno biti general. Edina drugačna pot, ki nam je takrat bila na voljo, je bila prošnja za pomoč. In ukrepi, ki bi jih morali sprejemati pod taktirko trojke, bi ljudi boleli bistveno bolj, kot so čutili domače ukrepe. In to je edino, kar je Slovenija dobila v zameno za spoštovanje pogojev Evropske komisije. Da smo še vedno sami odločali o tem, kaj bomo v naši državi delali. Uspeli smo obrniti trend. Gospodarska aktivnost je leta 2014 dosegla 3-odstotno rast. Cena zadolževanja države je padla rekordno nizko, na 1,5 odstotka. Me pa skrbi, da se z zadnjimi potezami vlade v NLB, DUTB in SDH vračamo na stara pota in da se bomo že konec tega leta pogovarjali o dodatni davkoplačevalski injekciji, ki jo bodo potrebovale naše banke," napoveduje Alenka Bratušek.

Različna merila

Razdelitev bremen sanacije je zelo slab izgovor za razlastitev upnikov in delničarjev bank. Zanimivo je namreč, da nobena tuja podružnica ni bila deležna enakih zahtev in ukrepov. Ker je Slovenija zelo majhen trg in je struktura klientov in s tem tveganj zelo podobna v vseh bankah, je povsem nerazumljivo, zakaj bi zelo podobno slabo poslovale samo vse banke v slovenski lasti (nedržavnih lastnikov ali v delni državni lasti – zgolj NKBM je bila v večinski državni lasti) in nobena tuja podružnica. Ali je bil res smisel sanacije leta 2013 poddržavljanje bank, ki so se izmikale državni nadzoru?

Tri leta po sanaciji ima država spet monopolno situacijo na trgu in vso možnost za politični vpliv, ki se ji je v preteklih letih začel izmikati. Ponovno je popolna lastnica NLB, Abanke, NKBM, Poštne banke Slovenije, Banke Celje, Factor banke, Probanke. Zaradi boljšega vtisa je država z veliko izgubo prodala NKBM, kakor da se trudi "normalizirati" bančni sektor. In prav primerno za to je prodati banko, ki ni v prestolnici. S prodajami bank s sedežem v prestolnici namreč nič ne kaže, da bi se mudilo, saj obvladovanje polovice bančnega sistema kljub prodaji NKBM ostaja

v rokah države. Bančni izbrisi so bili napaka, so prepričani ne samo izbrisanci, ampak tudi številni strokovnjaki. Samo pri imetnikih podrejenih obveznic gre za približno 600 milijonov evrov. Zakaj se je država odločila razlastiti izključno svoje državljane, sebe in tujih vlagateljev pa ne, ko pa slovenske banke s svojo velikostjo v evropskem merilu ne pomenijo systemskega tveganja, ostaja stvar presoje. Državljeni in podjetja pa bi svoje vloge v primeru stečaja ene ali obeh bank v večini preselili v druge banke, po določenem obdobju negotovosti in večjega odliva iz bank. A to je zgolj teorija, ki ni vključena v noben uradni izračun, zato ni mogoče predvideti resnične ocene škode morebitnega stečaja ene ali dveh bank, NLB in NKBM, ki sta danes z 28- in 24-odstotno kapitalsko ustreznostjo močno prekapitalizirani.

(Ne)odvisnost sodišča

V EU šele v zadnjem obdobju tečejo razprave o načinu reševanja bank. Danes smo bogatejši za spoznanje, ki se je pokazalo lani novembra, ob letu dni delovanja nadnacionalne bančne supervizije iz Frankfurta, da je ta bančna praksa pri istih predpisih v različnih primerih popolnoma različna. Kako je mogoče razložiti dejstvo, da se pri hipotekarnih kreditih v Italiji, Franciji, Veliki Britaniji slab kredit definira različno: ponekod po več kot 180-dnevni zamudi poravnave, drugod po 90 dneh, kot v Sloveniji. Če bi bilo tako tudi v Sloveniji, je jasno, koliko manj bi imele banke slabih terjatev, saj je 90 odstotkov prebivalstva zadolženega s hipotekarnimi krediti za nakup nepremičnin. Prav na osnovi tega je mogoče sklepati, da bi Slovenija decembra 2013 lahko sprejela tudi drugačen model sanacije bank, pa nihče ne bi mogel zahtevati sankcij proti njej. Kajti če je država lastnica bank, je dolžna zanje tudi poskrbeti, če zaidejo v težave, kot vsi drugi lastniki po Zakonu o bančništvu. Pomenljivo je tudi vprašanje, zakaj slovenska

oblast sprejema napačne odločitve, ko gre za reševanje zgodovinsko pomembnih vprašanj (zamrznjene devize, izbrisani in razlašeni državljani). Zdaj je vse odvisno od Ustavnega sodišča Republike Slovenije, ki si je po mnenju nekaterih s pošiljanjem sedmih vprašanj na Sodišče EU zgolj kupovalo čas za zavlačevanje z odločitvijo do izteka triletnega zastaralnega roka konec leta 2016, če ne bo ustavno sodišče dotlej odločilo o ustavnosti ali neustavnosti spremenjenih členov Zakona o bančništvu, ki je omogočil razlastitve delničarjev in upnikov bank.

Pri tem odločanju se bo ponovno pokazala (ne)odvisnost sodišča. Če bi slovensko ustavno sodišče odločilo v korist razlašencev, bi se seveda zastavilo vprašanje, kdo bi jim moral povrniti odvzeto premoženje in v kolikšnem deležu. V prekapitaliziranih bankah morebitno znižanje kapitala zato poslovanja ne bi moglo ogroziti. Vloge rastejo, pri prebivalstvu za 3,3 odstotka, pri podjetjih za 8 odstotkov, čeprav prevladujejo kratkoročne in v pogledne vloge, ki so z vidika bank ob morebitni povečani negotovosti zelo "ranljive", saj jih je mogoče hitro tudi umakniti.

Za osebne interese gre

"Že zdaj je pred upravnimi in registri sodišči vložena cela vrsta tožb razlaščenih imetnikov obveznic bank, čeprav za potrebe razlastitve spremenjen Zakon o bančništvu ne omogoča nikakršnih pravnih sredstev oškodovancev. Najprej bomo skušali doseči podaljšanje zastaralnega roka, če ne, bomo pozvali vse oškodovance, naj se odločijo za odškodninske tožbe zoper zakonodajalca, banke in Banko Slovenije, kar bo zelo obremenilo sodišča. Ker tovrstne pravne prakse pri nas ni, bomo vložili tožbe zoper vse, ki utegnejo biti odgovorni za nastalo situacijo," je napovedal mag. Kristjan Verbič, predsednik Vseslovenskega združenja malih delničarjev.

Zakaj Kristjan Verbič meni, da se je Slovenija podala v ta unikatni eksperiment sanacije bank? "Zelo blizu pravim razlogom je mnenje, da naši predstavniki oblasti, namesto da delujejo v interesu našega ekonomskega prostora, hlepijo po tem, da bi ustregli vrhovom EU in zase ter svoj ožji krog pridobili dobro plačane službe v EU in v njenih finančnih institucijah. Osebnih interesi se vse bolj jasno izkazujejo, kdo so ti, pa se bo pokazalo v kratkem."

Kako bo v naslednjih mesecih odločilo evropsko sodišče, je težko napovedati, saj tudi tam menjujejo barve. To se je izkazalo pri tožbah hrvaških varčevalcev LB, ko so se sodišča sprva izrekala za nepristojne, kasneje so se sklicevala na Dunajsko pogodbo o nasledstvu, potem pa je predlani "padla" sodba, da je za zamrznjene devize odgovorna Republika Slovenija. Je pa res, da odločitev Sodišča EU glede razlastitve upnikov in delničarjev slovenskih bank za slovensko ustavno sodišče ne more biti zavezujoče. • Pomenljivo je tudi vprašanje, zakaj slovenska oblast sprejema napačne odločitve, ko gre za reševanje zgodovinsko pomembnih vprašanj (zamrznjene devize, izbrisani in razlašeni državljani)

Tadej Kotnik: "Za presojo, ali je konkreten način sanacije v Sloveniji pravno dopusten, so pristojna slovenska sodišča."

Alenka Bratušek: "Zanimivo bi bilo videti seznam lastnikov teh obveznic in tudi datume posameznih transakcij." Foto: Zaab

Kristjan Verbič: "Ker pravne prakse pri nas ni, bomo vložili tožbe zoper vse, ki utegnejo biti odgovorni za nastalo situacijo." Foto: Robert Balen

